

Enhed: Psykiatri og Misbrug
Sagsbeh.: linb
Koordineret med:
Sagsnr.: 2023 - 1040
Dok. nr.: 47841
Dato: 22-03-2024

Aftale om mål for mindre tvang i psykiatrien (for perioden 2024-2030)

Denne partnerskabsaftale er en konkretisering af den del af *Aftale om en bedre psykiatri* af 24. november 2023, der omhandler en ny målsætning for nedbringelse af anvendelsen af tvang. I aftalen er der fastlagt en overordnet målsætning for mindre tvang i psykiatrien i form af en reduktion på op mod 40 pct. og ikke under 30 pct. frem mod 2030. Den overordnede målsætning omfatter tre tvangsformer: bæltefiksering, fastholdelse og akut beroligende medicin med tvang. Med aftalen er der afsat varige midler til at understøtte konkrete regionale indsatser i arbejdet med at forebygge anvendelsen af tvang i psykiatrien.

Med denne partnerskabsaftale mellem indenrigs- og sundhedsministeren, Danske Regioner og KL er der enighed om, at nedbringelse af anvendelsen af tvang i psykiatrien og det forebyggende arbejde hermed er et meget vigtigt fokus i behandlingen af mennesker med svære psykiske lidelser. Aftaleparterne er desuden enige om, at en generel kapacitetsopbygning af psykiatrien samt en styrkelse af forløb både før, under og efter indlæggelse er en forudsætning for at nedbringe anvendelsen af tvang. Partnerskabsaftalen bygger videre på erfaringerne fra partnerskabsperioden fra 2014-2020, hvor det intensive arbejde med at nedbringe tvang i partnerskabsperioden bl.a. viste, at det er komplekst at forebygge og nedbringe tvang, og at det er mange indsatser, der skal i spil, for at tvang nedbringes.

Parterne er enige om, at tilstrækkelig kapacitet og personaleressourcer i psykiatrien er en afgørende forudsætning for at forebygge og nedbringe tvang. Arbejdet med at forebygge og nedbringe anvendelsen af tvang skal ses i sammenhæng med den generelle kapacitetsopbygning på psykiatriområdet bredt set, herunder behovet for opkvalificering og kompetenceudvikling af personale, fysiske rammer, sengepladser m.m. Der er allerede iværksat en række konkrete initiativer de seneste år, og det forventes ligeledes, at den igangværende og kommende prioritering af et samlet løft af psykiatrien frem mod 2030 vil bidrage yderligere til den igangværende kapacitetsudvidelse.

Parterne er enige om, at tvang er indgribende over for den enkelte patient og så vidt muligt skal undgås. I visse situationer er udøvelse af tvang en nødvendig foranstaltning for at drage omsorg for et menneske, når den pågældende ikke er i stand til at tage vare på sig selv eller er farlig for sine omgivelser. Udøvelse af tvang skal derfor altid være tegn på omsorg og på en god kvalitet af den psykiatriske indsats. Når tvang er nødvendig, skal det ske så skånsomt som muligt, med størst mulig hensyntagen til den enkeltes integritet og værdighed og ud fra psykiatrilovens "mindste middels princip".

Endelig er parterne enige om vigtigheden af, at alle væsentlige oplysninger i forbindelse med anvendelse af tvang bliver tilføjet journalen, herunder en grundig beskrivelse af begrundelsen for iværksættelsen af tvangsforanstaltningen, og begrundelsen for en eventuel opretholdelse af denne, samt hvordan det er forsøgt at få patienten til at medvirke frivilligt.

Tvangsmålsætning frem mod 2030

Regeringen og Danske Regioner er med denne partnerskabsaftale enige om en konkret målsætning for nedbringelse af tvang i psykiatrien inden for ovennævnte spænd, jf. boks 1. Der er desuden enighed om behovet for et særligt fokus på børn og unge.

Boks 1

Målsætning om mindre tvang i psykiatrien frem mod 2030

Antallet af episoder med bæltefiksering, fastholdelse og akut beroligende medicin med tvang pr. 100.000 borgere reduceres med 30 pct.

Udgangspunktet for reduktionen er en fælles national baseline som et gennemsnit af data fra årene 2021-2023.

- Antallet af unikke personer berørt af bæltefikseringer, fastholdelser og akut beroligende medicin følges i regi af den løbende monitorering.
- Den løbende monitorering suppleres med en indikator for antallet af episoder i forhold til antallet af indlagte patienter i psykiatrien.

*Den konkrete operationalisering af indikatoren foretages af en teknikergruppe.

Forløb op til brug af tvangsindlæggelser

Regeringen, Danske Regioner og KL er enige om, at det hidtidige arbejde med at forebygge og nedbringe tvang primært har haft fokus på tvang anvendt under indlæggelse. Patienter, der bliver indlagt med tvang, er imidlertid i øget risiko for at blive udsat for tvang under indlæggelse sammenlignet med frivillige indlæggelser. Patienter indlagt med tvang afspejler også udfordringer i den enkeltes forløb forud for og i forbindelse med en tvangsindlæggelse i psykiatrien

I den forbindelse noterer parterne sig, at der er afsat varige midler fra 2024 til udbredelse af regionale botilbudsteams og styrkelse af forløb for voksne og for børn og unge med psykoselidelser, der skal bidrage til at styrke det tværsektorielle samarbejde om og koordinering af hjælp til mennesker med psykiske lidelser.

Parterne er enige i behovet for at opnå større viden om forløb, der leder op til indlæggelser med tvang mhp. stillingtagen til mulige forebyggende indsatser og behovet for tilvejebringelse af yderligere data, jf. boks 2.

Regeringen, Danske Regioner og KL er med partnerskabsaftalen enige om i fællesskab at undersøge potentialer i socialpsykiatrien for indsatser, der kan medvirke til at forebygge, at borgere bliver indlagt med tvang i psykiatrien, og dermed forebygge yderligere brug af tvang under indlæggelse.

Boks 2

Analyse af forløb, der leder op til tvangsindlæggelser

Der gennemføres en undersøgelse, der skal øge viden og undersøge data ift. at belyse det tværsektorielle samarbejde og eventuelle generelle forhold i forløb, der fører til indlæggelser i psykiatrien. Dette mhp. at identificere potentialer for en mere målrettet forebyggelse af indlæggelser med tvang.

På baggrund af analysens resultater tages der stilling til, om der skal fastsættes en konkret målsætning ift. det forebyggende arbejde i kommunerne, samt tilhørende indsatser, der kan bidrage til at nedbringe omfanget af tvangsindlæggelser.

Rammer og tilgang til arbejdet med at forebygge tvang

Regeringen og Danske Regioner noterer sig, at det ikke lykkedes at komme i mål med tvangsmålsætningerne for perioden 2014-2020, men at det med fokuserede indsatser lykkedes at nedbringe antallet af bæltefikseringer med 40 pct., hvilket svarer til en målopfyldelse på 80 pct. Parterne anerkender, at forebyggelse og nedbringelse af anvendelsen af tvang i psykiatrien forudsætter en vedvarende bred og målrettet indsats på flere fronter, herunder bl.a. ledelsesfokus på alle niveauer, fokus på det relationelle arbejde mellem patienter og personale, så patientens ønsker i sin behandling inddrages i videst muligt omfang. Kulturarbejdet og kompetenceudvikling blandt medarbejdere er også afgørende for det forebyggende arbejde, ligesom sociale, kulturelle og fysiske aktiviteter og tilbud er vigtige i den helhedsorienterede behandling under indlæggelse.

Fokus på prioriteringen af forhåndstilkendegivelser og eftersamtaler samt andre patientinddragende, tværfaglige og deeskalerende aktiviteter og tilgange i arbejdet med at forebygge brugen af tvang er således væsentligt for den videre indsats på området.

Regeringen og Danske Regioner er enige om, at der er behov for at sikre, at handlemulighederne i psykiatrien er tidssvarende og kan tage tilstrækkelig højde for den enkelte patients opfattelse af, hvor indgribende en given tvangsforanstaltning er. Parterne noterer sig i den sammenhæng det igangværende arbejde med at undersøge mulighederne for alternative mindre indgribende tvangsformer, som kan medvirke til at forebygge yderligere brug af tvang og reducere omfanget af anvendelsen af de mest indgribende tvangsformer jf. målsætningen.

Økonomi

Regeringen og Danske Regioner noterer sig, at den varige økonomiske ramme, jf. tabel 1, der er afsat til regionerne til at understøtte partnerskabsaftalen mhp. at øge kvaliteten af det forebyggende arbejde og bidrage til generelt bedre kvalitet i behandlingen og derigennem reducere anvendelsen af tvang, skal ses i sammenhæng med den generelle kapacitetsopbygning, som blev igangsat med *Aftale om en 10-årsplan for psykiatrien* (2022) samt den igangværende og kommende prioritering af et samlet løft af psykiatrien frem mod 2030.

Tabel 1

Mindre tvang i psykiatrien				
Mio. kr., 2024-pl	2024	2025	2026	2027
Regionale initiativer vedr. forebyggelse af tvang	16,2	16,8	17,8	17,8
Analyse af forløb der leder op til tvang	1,5	0,5		

Genbesøg af målsætning

Parterne er enige om, at der kan være behov for en justering af eller et supplement til den aftalte målsætning, også på det socialpsykiatriske område, frem mod 2030, som kan prioriteres i takt med, at det generelle løft af psykiatrien bliver implementeret.

Partnerskabet

Med denne aftale er regeringen og Danske Regioner enige om følgende principper for partnerskabet:

- Regionerne forpligter sig hver især og kollektivt til at arbejde hen mod at indfri den fælles målsætning for at reducere anvendelsen af tvang i psykiatrien, jf. boks 1.
- Hver region beskriver regionens plan for arbejdet med at forebygge og reducere anvendelsen af tvang. Planerne deles med Task Force for Psykiatriområdet.
- Realiseringen af målsætningen for en reduktion i anvendelsen af tvang skal gennemføres uden, at der sker en u hensigtsmæssig substitution mellem forskellige tvangsforanstaltninger med særligt fokus på de mest indgribende af slagsen.
- Realisering af partnerskabet må ikke være en hindring for, at behandling iværksættes over for personer, der udgør en væsentlig fare for sig selv eller andre, samt hvis helbredstilstand ellers vil blive forringet.
- Der skal være et stort fokus på det relationelle arbejde mellem patienter og personale, så patientens ønsker inddrages i videst muligt omfang for at forebygge tvang, men også når tvang er nødvendig, så der kan tages højde for den enkeltes egen opfattelse og vurdering af indgrebet.
- For at understøtte den lokale samt nationale monitorering af udviklingen i anvendelsen af tvang, er det vigtigt, at data herom er tidstro og brugbar for de relevante parter, herunder klinikere.
- Fremdriften ift. målsætningen følges løbende i regi af Task Force for Psykiatriområdet.

Task Force for Psykiatriområdet

Task Force for Psykiatriområdet får en styrket og mere aktiv rolle i partnerskabsperioden mhp. at imødekomme Rigsrevisionens kritik i beretning nr. 11/2020 af, at Task Forcen ikke i tilstrækkelig grad har indsamlet og formidlet viden om god praksis til brug for regionernes forebyggende arbejde med at reducere tvang. Foruden fortsat at monitorere udviklingen i anvendelsen af tvang i psykiatrien, både specifikt ift. den aftalte tvangsmålsætning og generelt ift. den samlede anvendelse af tvang, skal Task Force fremover øge fokus på at understøtte systematisk videndeling, læring og udbredelse af god praksis med at forebygge anvendelsen af tvang. Task Force skal følge op på udvalgte indsatser og have fokus på betydelige forskelle i anvendelsen af tvang på tværs af regioner og årsagerne hertil. Task Force skal arbejde med indsatser på tværs af sektorer, der kan medvirke til at nedbringe brugen af tvang samt drøfte, hvilke indsatser, der med fordel kan iværksættes regionalt.

Nyt kommissorium for Task Force skal forelægges på første møde i Task Force efter indgåelse af nærværende aftale mhp. vedtagelse.

Monitoreringsmodel

Den eksisterende monitoreringsmodel tilpasses mhp. at understøtte tæt opfølgning på de relevante indikatorer, der måler på udviklingen i de tvangsforanstaltninger, der er omfattet af målsætningen, samt den generelle udvikling i tvang. Der kan blive behov for løbende justeringer eller tilføjelser af indikatorer.

Oplæg til justeret monitoreringsmodel forelægges for Task Force til godkendelse.

Frem mod færdiggørelse af den nye monitoreringsmodel sikres en fortsat løbende opfølgning på udviklingen i anvendelsen af tvang i psykiatrien, dog i form af et mindre omfangsrigt monitoreringsnotat fremfor en større monitoreringsrapport. Kadencen for den fælles nationale monitorering aftales i Task Forcen, men den forventes ikke at blive betydeligt ændret ift. de nuværende halvårslige nationale monitoreringer.